

Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθήνας

Εργαστήριο Ελευθέρων Σπουδών – Ελληνικού Δημοσίου

1. Επειδή, με την κρινόμενη αγωγή, η ενάγουσα αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία, με την επωνυμία «Εργαστήριο Ελευθέρων Σπουδών ... και το διακριτικό τίτλο ....., ζητά παραδεκτώως να αναγνωρισθεί η υποχρέωση του εναγόμενου Ελληνικού Δημοσίου να της καταβάλει, νομιμοτόκως, το ποσό των 26.771.740,34 ευρώ, όπως το αρχικώς αιτηθέν ποσό των 28.788.940,34 ευρώ διορθώθηκε με την από 29.5.2008 δήλωση διόρθωσης, η οποία κατατέθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της υπόθεσης. Το ποσό αυτό η ενάγουσα ζητά, ως αποζημίωση, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα (ΕισΝΑΚ), προς αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη από παράνομες, κατά τους ισχυρισμούς της, πράξεις και παραλείψεις οργάνων του εναγομένου.

2. Επειδή, στην υπ' αριθ. 89/48/ΕΟΚ Οδηγία του Συμβουλίου της 21^{ης} Δεκεμβρίου 1988 σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών (L 019/24.1.1989) ορίζεται, στο άρθρο 1, ότι: «Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοείται: α) ως δίπλωμα, οποιοδήποτε δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλος τίτλος ή οποιοδήποτε σύνολο τέτοιων διπλωμάτων, πιστοποιητικών ή άλλων τίτλων: - που έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή κράτους μέλους, η οποία έχει οριστεί σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις του εν λόγω κράτους μέλους, - από το οποίο προκύπτει ότι ο κάτοχός του παρακολούθησε με επιτυχία κύκλο σπουδών μετά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών ή ισοδύναμης διάρκειας με ελαστική παρακολούθηση, σε πανεπιστήμιο ή ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα ή άλλο ίδρυμα του αυτού εκπαιδευτικού επιπέδου και, ενδεχομένως, ότι παρακολούθησε με επιτυχία την επαγγελματική εκπαίδευση που απαιτείται επιπλέον του κύκλου σπουδών μετά τη δευτεροβάθμια, και - από το οποίο προκύπτει ότι ο κάτοχός του διαθέτει τα απαιτούμενα επαγγελματικά προσόντα για να αναλάβει ή να ασκήσει επάγγελμα που είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο στο εν λόγω κράτος μέλος, εφόσον η εκπαίδευση που πιστοποιείται από το εν λόγω δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλο τίτλο έχει

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

πραγματοποιηθεί κατά το μεγαλύτερό της μέρος στην Κοινότητα, ή εφόσον ο κάτοχος του έχει τριετή επαγγελματική πείρα που βεβαιούται από το κράτος μέλος το οποίο έχει αναγνωρίσει ένα εξωκοινοτικό δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλο τίτλο. Εξομοιώνεται προς δίπλωμα κατά την έννοια του πρώτου εδαφίου, οποιοδήποτε δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλος τίτλος ή οποιοδήποτε σύνολο τέτοιων διπλωμάτων, πιστοποιητικών ή άλλων τίτλων έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή σε κράτος μέλος, εφόσον πιστοποιεί εκπαίδευση που έχει πραγματοποιηθεί εντός της Κοινότητας και που αναγνωρίζεται από αρμόδια αρχή του εν λόγω κράτους μέλους ως ισοτίμου επιπέδου και εφόσον παρέχει τα ίδια δικαιώματα πρόσβασης ή άσκησης ενός νομοθετικά κατοχυρωμένου επαγγέλματος· β) ως κράτος μέλος υποδοχής, το κράτος μέλος στο οποίο ο υπήκοος κράτους μέλους ζητεί να ασκήσει ένα επάγγελμα το οποίο είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο ενώ δεν έχει αποκτήσει στο εν λόγω κράτος μέλος το δίπλωμα το οποίο διαθέτει ή δεν έχει ασκήσει στο εν λόγω κράτος μέλος για πρώτη φορά το περί ου ο λόγος επάγγελμα· γ) ... ζ) ...», στο άρθρο 2, ότι: «Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους υπηκόους κράτους μέλους οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή μισθωτοί, νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα σε κράτος μέλος υποδοχής. ...» και στο άρθρο 3, ότι: «Όταν, στο κράτος μέλος υποδοχής, η πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα ή η εξάσκησή του προϋποθέτει την κατοχή διπλώματος, η αρμόδια αρχή δεν μπορεί να αρνείται σε υπήκοο κράτους μέλους την πρόσβαση στο επάγγελμα αυτό ή την εξάσκησή του, υπό τους ίδιους όρους με τους ημεδαπούς, επικαλούμενη την έλλειψη προσόντων: α) αν ο αιτών κατέχει το δίπλωμα που επιβάλλεται από άλλο κράτος μέλος για την πρόσβαση στο εν λόγω επάγγελμα ή την εξάσκησή του στο έδαφός του και το οποίο έχει ληφθεί σε ένα κράτος μέλος, ή β) ...». Περαιτέρω, στο άρθρο 4 της ίδιας Οδηγίας προβλέπονται ορισμένα αντισταθμιστικά μέτρα, δηλαδή, κατά παρέκκλιση από τα προβλεπόμενα στο άρθρο 3 της Οδηγίας αυτής, το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να απαιτήσει από τον αιτούντα, σε ορισμένες περιπτώσεις που καθορίζονται στο άρθρο αυτό, να αποδείξει ότι διαθέτει επαγγελματική πείρα ορισμένης χρονικής διάρκειας, να πραγματοποιήσει πρακτική άσκηση προσαρμογής επί τρία έτη κατ' ανώτατο όριο ή να υποβληθεί σε δοκιμασία επάρκειας. Ακόμα, στην παρ. 1 του άρθρου 8 της ίδιας Οδηγίας ορίζεται ότι: «Το κράτος μέλος υποδοχής δέχεται ως απόδειξη

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

του ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στα άρθρα 3 και 4, τις βεβαιώσεις και τα έγγραφα τα οποία έχουν εκδώσει οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών και τα οποία πρέπει να υποβάλλει ο ενδιαφερόμενος, προς υποστήριξη της αίτησής του για την εξάσκηση του σχετικού επαγγέλματος». Τέλος, στο άρθρο 12 της Οδηγίας ορίζεται ότι: «Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα μέτρα που είναι αναγκαία για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία εντός δύο ετών από την κοινοποίησή της», δηλαδή μέχρι τις 4.1.1991, αφού η Οδηγία κοινοποιήθηκε στα κράτη μέλη στις 4 Ιανουαρίου 1989.

3. Επειδή, με το π.δ/μα 165/28.6.2000 «Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών έτων, σύμφωνα με την οδηγία 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων» (ΦΕΚΑ'149) επιχειρήθηκε μεταφορά της ανωτέρω Οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη. Ειδικότερα, στο άρθρο 10 αυτού του π.δ/τος ορίζεται ότι: «1. Συνιστάται στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων συλλογικό όργανο υπό την ονομασία "Συμβούλιο αναγνώρισεως επαγγελματικής ισοτιμίας τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης" που έχει την αποφασιστική αρμοδιότητα της αναγνώρισης του δικαιώματος ασκήσεως στην Ελλάδα ορισμένου επαγγέλματος κατά τους όρους του παρόντος διατάγματος. Στις αρμοδιότητες του Συμβουλίου ανήκουν ιδίως: α) ... β) Η κρίση κάθε θέματος κρίσιμου για την αναγνώριση επαγγελματικής ισοτιμίας και ιδίως του ζητήματος εάν: αα) Το εκπαιδευτικό ίδρυμα, στο οποίο πραγματοποιήσε την επαγγελματική του εκπαίδευση ο αιτών, ανήκει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. ββ) Ο αιτών διαθέτει την απαραίτητη επαγγελματική πείρα, στην περίπτωση που η διάρκεια της εκπαίδευσης υπολείπεται κατά ένα τουλάχιστον έτος αυτής που απαιτείται στην Ελλάδα για την άσκηση του ίδιου επαγγέλματος. γγ) ... γ) ... στ) ... Το Συμβούλιο δέχεται ως απόδειξη του ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις των άρθρων 4 και 5 του παρόντος Προεδρικού Διατάγματος, τις βεβαιώσεις και τα έγγραφα που έχουν εκδοθεί από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών και τα οποία πρέπει να υποβάλλει ο ενδιαφερόμενος προς υποστήριξη της αίτησής του, για την εξάσκηση του σχετικού επαγγέλματος» (όπως το τελευταίο εδάφιο προστέθηκε, με το άρθρο 2 του π.δ/τος 385/2002 (ΦΕΚΑ'334), σε συμμόρφωση με την οδηγία 2001/19/ΕΚ).

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

4. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 189 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όπως έχει παγίως ερμηνευθεί από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ), τόσο ο Κανονισμός όσο και η Οδηγία έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα. Ωστόσο, ο μεν Κανονισμός έχει άμεση ισχύ, υπό την έννοια ότι διεισδύει και ισχύει αυτοδικαίως στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών, αποτελεί, δηλαδή, μέρος του εντός κάθε κράτους μέλους εφαρμοζόμενου δικαίου, χωρίς να απαιτείται ή να επιτρέπεται η λήψη μέτρων από τις εθνικές αρχές. Αντιθέτως, οι ρυθμίσεις της Οδηγίας δεν αποτελούν μέρος του εσωτερικού δικαίου των κρατών μελών, αλλά απαιτείται η παρεμβολή του εθνικού νομοθέτη, προκειμένου οι ρυθμίσεις της να καταστούν μέρος της εθνικής νομοθεσίας. Ο τύπος της εσωτερικής πράξης μεταφοράς της Οδηγίας δεν προσδιορίζεται από την κοινοτική έννομη τάξη, αλλά καταλείπεται στην κυριαρχική εξουσία των κρατών μελών, τα οποία καθορίζουν, σύμφωνα με τη συνταγματική τάξη τους, αν θα εκδοθεί νομοθετική ή διοικητική κανονιστική πράξη. Σε περίπτωση, δε, που ένα κράτος-μέλος δεν τηρεί την ανωτέρω υποχρέωσή του να μεταφέρει μία Οδηγία στο εσωτερικό του δίκαιο και να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για την επίτευξη του αποτελέσματος που ορίζεται από την Οδηγία αυτή, η πλήρης αποτελεσματικότητα του εν λόγω κανόνα κοινοτικού δικαίου επιβάλλει το δικαίωμα για επανόρθωση, εφ' όσον συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις: α) το προβλεπόμενο από την Οδηγία αποτέλεσμα να συνεπάγεται τη χορήγηση δικαιωμάτων στους ιδιώτες, β) να μπορεί να προσδιοριστεί, βάσει των διατάξεων της Οδηγίας, το περιεχόμενο των δικαιωμάτων αυτών και γ) να υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παράβασης της υποχρέωσης του κράτους μέλους και της βλάβης που υπέστησαν οι ιδιώτες. Οι προϋποθέσεις αυτές επαρκούν, για να γεννηθεί υπέρ των ιδιωτών δικαίωμα αποκατάστασης της ζημίας, που στηρίζεται απ' ευθείας στο κοινοτικό δίκαιο. Στις περιπτώσεις αυτές, στο κράτος μέλος εναπόκειται να αποκαταστήσει, στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου περί ευθύνης, τις συνέπειες της προκληθείσας ζημίας (Δ.Ε.Κ. απόφαση της 28^{ης}.5.1991, Υπόθεση Francovich κατά Ιταλικής Δημοκρατίας, C-6/90 και C-9/90 και απόφαση της 14^{ης}.7.1994, Υπόθεση Paola Faccini Dori κατά Recreb Srl, C-91/92).

5. Επειδή η προβλεπόμενη από το άρθρο 12 της 89/48/ΕΟΚ Οδηγίας του Συμβουλίου της 21^{ης} Δεκεμβρίου 1988 διετής προθεσμία, εντός

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

της οποίας τα κράτη μέλη οφείλουν να λάβουν τα μέτρα, τα οποία είναι αναγκαία, προκειμένου να συμμορφωθούν προς όσα προβλέπει η Οδηγία αυτή, έληξε την 4.1.1991 (βλ. ΔΕΚ Επιτροπή Ε.Κ. κατά Ελληνικής Δημοκρατίας 23.3.1995, βλ. επίσης ΔΕΚ Επιτροπή κατά Βασιλείου του Βελγίου, 13.7.1995). Ειδικότερα, με την από 23.3.1995 απόφαση του ΔΕΚ (C-365/93 Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας) διαπιστώθηκε ότι η Ελλάδα παρέβη τις υποχρεώσεις, τις οποίες υπέχει από την Συνθήκη ΕΟΚ, διότι παρέλειψε να θεσπίσει εντός της ταχθείσας προθεσμίας τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, οι οποίες απαιτούνται, προκειμένου να συμμορφωθεί, πλήρως, προς την οδηγία 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου. Από τη συνδυαστική, δε, ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 45 του π.δ/τος 18/1989 με τις διατάξεις των άρθρων 5, 169, 171 και 189 εδάφ. γ' της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, συνάγεται, όπως έχει κριθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ 4753/1997), ότι, εάν ο κοινός νομοθέτης δεν προβεί ο ίδιος, εντός της ως άνω διετούς προθεσμίας, στη ρύθμιση, με νόμο, του συγκεκριμένου και προβλεπομένου από την Οδηγία θέματος, γεννιέται υποχρέωση της Διοίκησης, που απορρέει άμεσα από τις ανωτέρω κοινοτικές διατάξεις, οι οποίες αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και κατισχύουν κάθε αντίθετης διάταξης νόμου του Ελληνικού Κράτους, να εκδώσει την πράξη, η οποία είναι αναγκαία για τη συμμόρφωση προς την Οδηγία αυτή, δηλαδή το απαιτούμενο εν προκειμένω προεδρικό διάταγμα, η μη έκδοση του οποίου συνιστά παράλειψη οφειλομένης νομίμου ενεργείας, κατά την έννοια του άρθρου 45 του Π.Δ. 18/1989. Η παράλειψη, δε, αυτή κρίθηκε ότι, πέραν του ότι προσβάλλεται παραδεκτώς ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, γεννά και δικαίωμα του διοικουμένου να διεκδικήσει αποζημίωση από το Δημόσιο, λόγω μη συμμόρφωσής του προς το κοινοτικό δίκαιο, όπως έχει γίνει δεκτό νομολογιακώς, κατά τα προαναφερθέντα, και από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

6. Επειδή, στο άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα ορίζεται ότι: «Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης, που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. Μαζί με

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

το δημόσιο ευθύνεται εις ολόκληρον και το υπαίτιο πρόσωπο, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη των υπουργών». Από τις παραπάνω διατάξεις προκύπτει ότι το Δημόσιο ευθύνεται σε αποζημίωση για την έκδοση μη νόμιμης εκτελεστής διοικητικής πράξης ή για τη μη νόμιμη παράλειψη έκδοσης τέτοιας πράξης, καθώς και για τις μη νόμιμες υλικές ενέργειες των οργάνων του ή για τις παραλείψεις οφειλόμενων νόμιμων υλικών ενεργειών αυτών. Εξ άλλου, για τη θεμελίωση ευθύνης προς αποζημίωση, κατά τις ανωτέρω διατάξεις, πρέπει οι μη νόμιμες πράξεις ή παραλείψεις οργάνων του Δημοσίου να βρίσκονται σε εσωτερική συνάφεια προς την υπηρεσία, μη συνδεόμενες με την ιδιωτική διαχείριση του νομικού προσώπου και μη οφειλόμενες σε προσωπικό πταίσμα του οργάνου που ενήργησε εκτός του κύκλου των υπηρεσιακών του καθηκόντων, συγχρόνως, δε, να συντρέχει και πρόσφορος αιτιώδης σύνδεσμος της ζημιογόνου συμπεριφοράς και της ζημίας που επήλθε. Η αποζημίωση αυτή περιλαμβάνει την αποκατάσταση της θετικής και αποθετικής ζημίας του παθόντος (άρθρα 297, 298 Αστικού Κώδικα), εάν, δε, συντρέχει περίπτωση, και τη χρηματική του ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, κατ' άρθρο 932 Α.Κ. (Α.Ε.Δ. 5/1995, ΣΤΕ 3045/1992 Ολομ., 289/1995, 2463/1998, 2763/1999, 740/2001, 1309/2002, 465,2420,2732,3069/2004, 3172/2005,602/2006). Τέλος, δικαιούνται να αξιώσουν χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης και τα νομικά πρόσωπα, εάν υπέστησαν προσβολή, από τον αντίκτυπο που είχε στην πίστη, το κύρος και τη φήμη τους, η άδικη πράξη που τελέσθηκε εις βάρος τους, δεν είναι, δε, απαραίτητο να εξειδικεύεται η βλάβη αυτή, όταν από τη φύση της πράξης είναι δυνατόν να επέλθει τέτοια βλάβη (ΣΤΕ 1732/2005, Α.Π. 1231/2004).

7. Επειδή η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε το έτος 2005 προσφυγή κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, μετά την τήρηση της προβλεπόμενης από το κοινοτικό δίκαιο διαδικασίας (αποστολή εγγράφου οχλήσεως, αιτιολογημένη γνώμη, συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη), ζητώντας από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων να διαπιστώσει, μεταξύ άλλων, ότι η Ελληνική Δημοκρατία, μην αναγνωρίζοντας τα διπλώματα που χορηγήθηκαν από τις αρμόδιες αρχές άλλου κράτους, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις διατάξεις της Οδηγίας 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2001/19/ΕΚ του

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 2001 (ΕΕ L 206, σ. 1, στο εξής: Οδηγία 89/48). Επί της προσφυγής αυτής, εκδόθηκε η απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 23^{ης}.10.2008 (C-274/05), με την οποία κρίθηκαν τα εξής: Η ανωτέρω αιτίαση της Επιτροπής αφορούσε τη συστηματική άρνηση της Ελλάδας να αναγνωρίσει τα διπλώματα, που έχουν απονεμηθεί κατόπιν σπουδών, οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο συμφωνίας δικαιόχρησης (franchise), δηλαδή συμφωνίας βάσει της οποίας σπουδές που πραγματοποιούνται σε ιδιωτικό εκπαιδευτικό ίδρυμα στην Ελλάδα επικυρώνονται από αρμόδια αρχή άλλου κράτους μέλους, η οποία χορηγεί διπλώματα στους σπουδαστές, που παρακολούθησαν αυτό το πρόγραμμα σπουδών. Κατά την Επιτροπή, η άρνηση αυτή συνιστά παράβαση των άρθρων 1, στοιχείο α', και 3 της Οδηγίας 89/48. Η Επιτροπή ενέμεινε στην άποψη ότι το δίπλωμα που έχει χορηγηθεί μετά την ολοκλήρωση σπουδών, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν βάσει συμφωνίας δικαιόχρησης, αποτελεί δίπλωμα, κατά τον ορισμό του άρθρου 1, στοιχείο α', της Οδηγίας 89/48, χορηγούμενο από αρμόδια αρχή άλλου κράτους μέλους και το οποίο πρέπει, επομένως, να αναγνωρισθεί από την Ελληνική Δημοκρατία βάσει του άρθρου 3 της Οδηγίας αυτής. Αντιθέτως, η Ελληνική Δημοκρατία υποστήριξε ότι, κατά τα άρθρα 149 ΕΚ και 150 ΕΚ, το περιεχόμενο της διδασκαλίας και η οργάνωση τόσο του εκπαιδευτικού συστήματος όσο και της επαγγελματικής εκπαίδευσης εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών και ότι, συνεπώς, οι σπουδές που πραγματοποιούνται στο έδαφος κράτους μέλους διέπονται από το εσωτερικό δίκαιο του κράτους αυτού. Έτσι, υποστήριξε ότι ένα κράτος μέλος υποδοχής δεν υποχρεούται να αναγνωρίσει δίπλωμα, που έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή άλλου κράτους μέλους, όταν με το δίπλωμα αυτό πιστοποιούνται σπουδές, που έχουν πραγματοποιηθεί, εν όλω ή εν μέρει, στο κράτος μέλος υποδοχής και οι οποίες, κατά τη νομοθεσία αυτού του κράτους μέλους, δεν αναγνωρίζονται ως σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελληνική Δημοκρατία επισήμανε ότι, κατά το άρθρο 16 του Ελληνικού Συντάγματος, η πανεπιστημιακή και τριτοβάθμια εν γένει εκπαίδευση παρέχεται στην Ελλάδα αποκλειστικά και μόνον από δημόσια ιδρύματα, ενώ η ίδρυση σχολών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από ιδιώτες απαγορεύεται ρητώς. Κατά συνέπεια, υποστήριξε ότι αποκλείεται κάθε δυνατότητα αναγνώρισης,

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

ως πανεπιστημιακού διπλώματος ή διπλώματος τριτοβάθμιας εν γένει εκπαίδευσης, ενός τίτλου σπουδών που έχει χορηγηθεί από οποιαδήποτε ιδιωτική σχολή εγκατεστημένη στην Ελλάδα. Περαιτέρω, η Ελληνική Δημοκρατία υποστήριξε ότι το ζήτημα, αν ένα εγκατεστημένο σε κράτος μέλος εκπαιδευτικό ίδρυμα αποτελεί "πανεπιστήμιο ή ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα" ή "άλλο ίδρυμα του αυτού εκπαιδευτικού επιπέδου" κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της Οδηγίας 89/48, κρίνεται αποκλειστικά βάσει του δικαίου του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου πραγματοποιούνται οι σπουδές και υποστήριξε ότι ο χαρακτήρας των επίμαχων ιδρυμάτων θα πρέπει να εκτιμηθεί αποκλειστικά βάσει του ελληνικού δικαίου. Καθ' όσον, δε, οι σπουδές βάσει συμφωνιών δικαιόχρησης πραγματοποιούνται σε ιδρύματα, τα οποία είναι εγκατεστημένα στην Ελλάδα και δεν πληρούν τις προϋποθέσεις αυτές, κατά το ελληνικό δίκαιο, τα διπλώματα που χορηγούνται μετά την ολοκλήρωσή τους δεν αποτελούν διπλώματα, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', της Οδηγίας 89/48. Ως εκ τούτου, η Ελληνική Δημοκρατία ισχυρίστηκε ότι, από την Οδηγία 89/48, δεν απορρέει καμία υποχρέωση αναγνώρισης των τίτλων αυτών. Η Επιτροπή αντέτεινε, συναφώς, ότι η εκπαίδευση που παρέχεται βάσει συμφωνιών δικαιόχρησης και τα διπλώματα που χορηγούνται μετά το πέρας τέτοιων σπουδών εντάσσονται πλήρως στο εκπαιδευτικό σύστημα του κράτους μέλους, όπου είναι εγκατεστημένο το ίδρυμα που χορηγεί το δίπλωμα, ανεξαρτήτως του κράτους μέλους στο οποίο πραγματοποιήθηκαν οι σπουδές. Κατά δε την Επιτροπή, τα άρθρα 149 ΕΚ και 150 ΕΚ παρέχουν στο κράτος μέλος, όπου είναι εγκατεστημένο το ίδρυμα που χορηγεί το δίπλωμα, την αρμοδιότητα να καθορίζει το περιεχόμενο και την οργάνωση των σπουδών, καθώς και την αρμοδιότητα να αξιολογεί το επίπεδο των παρεχομένων σπουδών. Επίσης, η Επιτροπή υποστήριξε ότι το άρθρο 16 του Ελληνικού Συντάγματος δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής προκειμένου περί σπουδών παρεχομένων βάσει συμφωνιών δικαιόχρησης, διότι αυτές δεν εντάσσονται στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

8. Επειδή το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, επισημαίνοντας, καταρχάς, ότι η Οδηγία 89/48 δεν αφορά την αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών, αλλά μόνον τα επαγγελματικά προσόντα, τα οποία παρέχουν πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα στα

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

κράτη μέλη, με την προαναφερόμενη απόφαση έκρινε, επί της ανωτέρω αιτίας της Επιτροπής: α) ότι, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 4 της Οδηγίας 89/48 (δηλαδή της λήψης αντισταθμιστικών μέτρων), το άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', της Οδηγίας αυτής παρέχει στον αιτούντα, που είναι κάτοχος "διπλώματος", κατά την έννοια της Οδηγίας αυτής και το οποίο του επιτρέπει να ασκεί νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα σε ένα κράτος μέλος, το δικαίωμα να ασκεί το ίδιο επάγγελμα σε οποιοδήποτε κράτος μέλος, β) ότι καμιά διάταξη της Οδηγίας δεν επιβάλλει περιορισμό όσον αφορά το κράτος μέλος, στο οποίο ο αιτών πρέπει να έχει αποκτήσει τα επαγγελματικά του προσόντα. Συγκεκριμένα, κρίθηκε ότι, από το εν άρθρο 1, στοιχείο α', πρώτο εδάφιο της Οδηγίας, ρητώς προκύπτει ότι αρκεί η εκπαίδευση να έχει πραγματοποιηθεί "κατά το μεγαλύτερο της μέρος στην Κοινότητα", δηλαδή είτε στο κράτος μέλος που χορήγησε τον οικείο τίτλο σπουδών, είτε σε άλλο κράτος μέλος, γ) ότι το ουσιώδες ζήτημα, όσον αφορά το αν έχει εφαρμογή η Οδηγία 89/48, έγκειται στο αν ο αιτών έχει δικαίωμα να ασκεί νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα σε ένα κράτος μέλος βάσει του διπλώματος που κατέχει ανεξαρτήτως της ουσιαστικής αξίας της εκπαίδευσης που αυτό πιστοποιεί. Για το λόγο αυτό, κρίθηκε ότι τυχόν διαφορές ως προς τη διάρκεια ή το περιεχόμενο μεταξύ της εκπαίδευσης σε άλλο κράτος μέλος και της εκπαίδευσης στο κράτος μέλος υποδοχής δεν αρκούν για να δικαιολογήσουν άρνηση αναγνώρισης των οικείων επαγγελματικών προσόντων, επιτρεπομένης μόνο της εφαρμογής των αντισταθμιστικών μέτρων, τα οποία προβλέπονται στο άρθρο 4 της Οδηγίας, δ) ότι, βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 1, της Οδηγίας 89/48, το κράτος μέλος υποδοχής υποχρεούται ρητώς να δεχθεί, σε κάθε περίπτωση, ως απόδειξη του ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις για την αναγνώριση του εν λόγω διπλώματος, τις βεβαιώσεις και τα συναφή έγγραφα, που έχουν χορηγήσει οι αρμόδιες αρχές των λοιπών κρατών μελών, ε) ότι το ζήτημα αν το εκπαιδευτικό ίδρυμα, στο οποίο πραγματοποίησε τις σπουδές του ο κάτοχος διπλώματος, είναι "πανεπιστήμιο ή ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα ή άλλο ίδρυμα του αυτού εκπαιδευτικού επιπέδου", κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, της Οδηγίας 89/48, πρέπει να κρίνεται αποκλειστικά βάσει των κανόνων που διέπουν το σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης του κράτους μέλους, του οποίου αρμόδια αρχή χορήγησε το δίπλωμα. Και τούτο, διότι,

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

στην αντίθετη περίπτωση, οι αρμόδιες αρχές που χορηγούν διπλώματα θα υποχρεώνονταν να αντιμετωπίζουν τους ενδιαφερομένους που πραγματοποίησαν σπουδές ισότιμου επιπέδου κατά διαφορετικό τρόπο, αναλόγως του κράτους μέλους εντός του οποίου πραγματοποίησαν τις σπουδές τους και στ) ότι, σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της Οδηγίας, οι σπουδές δεν πρέπει οπωσδήποτε να έχουν πραγματοποιηθεί σε πανεπιστήμιο ή σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, αλλά αρκεί να πρόκειται για "ίδρυμα του αυτού εκπαιδευτικού επιπέδου". Κατά συνέπεια, η προϋπόθεση που θέτει η διάταξη αυτή δεν σκοπεύει να διασφαλίσει ότι το εκπαιδευτικό ίδρυμα πληροί τυπικές προϋποθέσεις ως προς το νομικό καθεστώς του, αλλά αφορά κατ' ουσίαν το επίπεδο της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Εν όψει αυτών, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε ότι ένα κράτος μέλος υποδοχής υποχρεούται να αναγνωρίσει δίπλωμα που χορηγήθηκε από αρμόδια αρχή άλλου κράτους μέλους, μολονότι με το δίπλωμα αυτό πιστοποιούνται σπουδές που έχουν πραγματοποιηθεί, εν όλω ή εν μέρει, στο κράτος μέλος υποδοχής και οι οποίες, κατά τη νομοθεσία αυτού του κράτους μέλους, δεν αναγνωρίζονται ως σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τούτο, δε, κρίθηκε ότι δεν θέτει υπό αμφισβήτηση την αρμοδιότητα της Ελληνικής Δημοκρατίας να καθορίζει το περιεχόμενο της εκπαίδευσης και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς τα διπλώματα που πιστοποιούν σπουδές, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν βάσει συμφωνιών δικαιόχρησης, δεν εντάσσονται, σύμφωνα με την Οδηγία 89/48, στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (9σκέψεις 26-40).

9. Επειδή, με την ίδια ως άνω προσφυγή, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζήτησε από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων να διαπιστώσει ότι η Ελληνική Δημοκρατία, αναθέτοντας (με τις διατάξεις του άρθρου 10 παρ.1, περ.β' υποπερ. αα και ββ) στο Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικής Ισοτιμίας Τίτλων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΣΑΕΙΤΤΕ) την αρμοδιότητα να εξετάζει εάν το «εκπαιδευτικό ίδρυμα, στο οποίο πραγματοποίησε την επαγγελματική του εκπαίδευση ο αιτών, ανήκει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση» και κατά πόσον «ο αιτών διαθέτει την απαραίτητη επαγγελματική πείρα, στην περίπτωση που η διάρκεια της εκπαίδευσής του υπολείπεται κατά ένα τουλάχιστον έτος αυτής που απαιτείται στην Ελλάδα για την άσκηση του ίδιου επαγγέλματος», παρέβη τις

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

υποχρεώσεις που υπέχει από τις διατάξεις της Οδηγίας 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2001/19/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 2001.

10. Επειδή, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, με την ίδια ως άνω απόφασή του, έκρινε, επί αιτίασης αυτής της Επιτροπής, ότι οι ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 10 (παρ. 1 περ. β' υποπερ. αα και ββ) του π.δ/τος 165/2000, αντιβαίνουν στο άρθρο 8, παράγραφος 1, της Οδηγίας 89/48, καθ' όσον με αυτές ανατίθεται σε αρχή κράτους μέλους υποδοχής η αρμοδιότητα να προβαίνει σε εξακρίβωση πραγματικών περιστατικών, τα οποία, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 8 παρ. 1 της Οδηγίας, αποδεικνύονται από τις βεβαιώσεις και τα συναφή έγγραφα, που έχουν ήδη εκδώσει οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους προέλευσης (σκέψεις 47-48).

11. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτουν τα εξής: Η ενάγουσα είναι αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία, με την επωνυμία «Εργαστήριο Ελευθέρων Σπουδών ..... και το διακριτικό τίτλο .....Σκοπός της, μεταξύ άλλων, σύμφωνα με το καταστατικό της, είναι η παραγωγή, ανάπτυξη και διάδοση επιστημονικής γνώσης και εμπειρίας, η παροχή υπηρεσιών σε αποφοίτους μέσης και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής και των αντίστοιχων βαθμίδων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και τρίτων χωρών, καθώς και η, προς επίτευξη του ανωτέρω σκοπού, σύνδεση και συνεργασία της με πανεπιστημιακά ιδρύματα της ημεδαπής, των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και τρίτων χωρών. Στο πλαίσιο του ανωτέρω σκοπού της, η ενάγουσα συνήψε την από ....Σύμβαση με το Πανεπιστήμιο της αλλοδαπής ..... στην οποία προβλέπονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: ... Περαιτέρω, στην ανωτέρω Σύμβαση ορίζεται, ... ότι η εκπαίδευση θα πραγματοποιηθεί στους χώρους του ..... και/ή σε αυτούς της ενάγουσας στην Αθήνα, ότι το σύνολο των μαθημάτων και ελέγχων γνώσεων τίθεται υπό την ευθύνη του ....., το οποίο καταρτίζει τα προγράμματα, περιεχόμενα, τις μεθόδους και αξιολογήσεις των μαθημάτων, σύμφωνα με τους όρους χορήγησης των γαλλικών εθνικών διπλωμάτων. Επίσης, στο ίδιο άρθρο ορίζεται ότι οι φοιτητές θα περάσουν τις εξετάσεις του τέλους του κύκλου σπουδών τους μέσα στο ....., ενώπιον της ίδιας εξεταστικής Επιτροπής, η οποία θα εξετάσει και τους φοιτητές του ..... Περαιτέρω,

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

ορίζεται ότι το ..... αναλαμβάνει τη στρατολόγηση των Ελλήνων εκπαιδευτικών, με έγκριση από τις επιτροπές των ειδικών και από το περιορισμένο Διοικητικό του Συμβούλιο, ότι το ..... θα χορηγεί στους φοιτητές που ανταποκρίνονται στους ελέγχους γνώσεων, υπό τους όρους που ορίζει το άρθρο 3, τα αντίστοιχα εθνικά διπλώματα. Σύμφωνα, δε, με την προσκομιζόμενη βεβαίωση του Προέδρου του Πανεπιστημίου ....., το ανωτέρω Πανεπιστήμιο έχει εγκαθιδρύσει, από το έτος ....., μία εκπαίδευση ..... στην Ελλάδα, οι δε φοιτητές, που είναι εγγεγραμμένοι στο ....., είναι φοιτητές κανονικά εγγεγραμμένοι στο ..... και, σε περίπτωση επιτυχίας τους, λαμβάνουν τα εθνικά γαλλικά διπλώματα ....., τα οποία προβλέπονται από την από ..... Σύμβαση μεταξύ του ..... και του .....

12. Επειδή, με την κρινόμενη αγωγή, όπως αναπτύσσεται, παραδεκτώς, με το υπόμνημα, που κατατέθηκε στις 3.6.2008, η ενάγουσα αναφέρει ότι, κατ' εφαρμογή της ανωτέρω Σύμβασης, ξεκίνησε τη λειτουργία της, σταδιακά, με την παροχή πανεπιστημιακών σπουδών α' έτους από το ακαδημαϊκό έτος 1995/1996 και, ακολούθως, β', γ' και δ' έτους, κατά τα ακαδημαϊκά έτη 1996/1997, 1997/1998 και 1998/1999, αντίστοιχα. Περαιτέρω, όμως, ισχυρίζεται ότι η προσπάθειά της αυτή, ενώ ξεκίνησε με καλές προοπτικές (εγγραφή οκτώ [8] σπουδαστών ήδη από το πρώτο έτος), δεν είχε την αναμενόμενη καλή εξέλιξη, λόγω παράνομων, κατά τους ισχυρισμούς της, πράξεων και παραλείψεων οργάνων του εναγομένου, που συνίστανται, ειδικότερα στα εξής: Α. Το «Διαπανεπιστημιακό Κέντρο Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών της Αλλοδαπής» (ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ.), το οποίο συστάθηκε με το ν. 741/1977 (ΦΕΚΑ'314), κατά πάγια πρακτική, αναγνώριζε μόνο το χρόνο πανεπιστημιακών σπουδών που πραγματοποιήθηκε στο εξωτερικό, ενώ δεν αναγνώριζε, κατ' εφαρμογή των οριζομένων στο άρθρο 16 του Συντάγματος, το χρόνο σπουδών που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα, σε Τμήμα ή Παράρτημα αλλοδαπού Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Ε.Ι.), το οποίο λειτουργεί στην Ελλάδα, με την μορφή ιδιωτικού φροντιστηρίου ή Κέντρου Ελευθέρων Σπουδών (σχετ. και ΣτΕ 3457/1998Ολομ, 2392/2004). Εν προκειμένω, δε, το ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ. αρνήθηκε να κρίνει τους τίτλους σπουδών που απονέμονται από το Πανεπιστήμιο ....., διότι το Πανεπιστήμιο αυτό αρνήθηκε να αποστείλει στο ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ. καταλόγους των σπουδαστών του, με

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

σαφή αναφορά ως προς το μέρος της φοίτησης αυτών, που τυχόν πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα (σχετ. τα αποσπάσματα 381 του Πρακτικού της Συνεδρίασης της 23^{ης}.4.1999 και 392 του Πρακτικού της Συνεδρίασης της 17^{ης}.12.1999 του ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ.). Ακολούθως, με την παρ. 1 του άρθρου 19 του ν. 3328/2005 «Διεπιστημονικός Οργανισμός Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚΑ'80/1.4.2005), καταργήθηκε το ΔΙ.Κ.Α.Τ.Σ.Α. και οι αρμοδιότητές του περιήλθαν πλέον στον Οργανισμό αυτό (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.), ο οποίος εξακολούθησε να τηρεί την ίδια τακτική στο ανωτέρω ζήτημα (σχετ. οι υπ' αριθ. πρωτ. 34.870/27.12.2006, 4663/29.3.2007, 35358/30.12.2007 και 37569/30.12.2007 απαντήσεις σε επιστολές της ενάγουσας). Β. Το Συμβούλιο της Επικρατείας, με την υπ' αριθ. 3457/1998 απόφασή του (Ολομελείας) έκρινε, ως νόμιμη, την άρνηση του ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ. να αναγνωρίσει την ισοτιμία τίτλου σπουδών - μέρος των οποίων πραγματοποιήθηκε σε Τμήμα ή Παράρτημα ομοταγούς αλλοδαπού Α.Ε.Ι. λειτουργούντος στην Ελλάδα, με τη μορφή ιδιωτικού φροντιστηρίου ή Κέντρου Ελευθέρων Σπουδών - προς τους τίτλους σπουδών που απονέμονται από τα Ελληνικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.) και, συναφώς, ότι νομίμως το ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ. έλαβε υπ' όψιν μόνο τα έτη σπουδών, τα οποία έχουν πραγματοποιηθεί στην αλλοδαπή, καθώς η τυχόν αναγνώριση της ισοτιμίας των ανωτέρω τίτλων σπουδών θα συνιστούσε καταστρατήγηση του Συντάγματος, το οποίο απαγορεύει τη λειτουργία στην Ελλάδα Α.Ε.Ι. από ιδιώτες. Γ. Ο Έλληνας νομοθέτης παραβίασε διπλά την Οδηγία 89/48 του Συμβουλίου της 21^{ης} Δεκεμβρίου 1988, διότι αφ' ενός μεν παρέλειψε να θεσπίσει, εντός της διετούς προθεσμίας που όριζε η ανωτέρω Οδηγία, δηλαδή έως 4.1.1991, τις κατάλληλες νομοθετικές διατάξεις προς συμμόρφωση με την Οδηγία αυτή, πράττοντας τούτο, μόλις, στις 28.6.2000, με τη δημοσίευση του π.δ/τος 165/2000, αφ' ετέρου δε μετέφερε πλημμελώς την Οδηγία 89/48 στην εσωτερική έννομη τάξη, με το ως άνω π.δ/μα. Και τούτο, διότι στο άρθρο 10 του π.δ/τος 165/2000, όπου προβλέπεται η σύσταση «Συμβουλίου Αναγνώρισης Επαγγελματικής Ισοτιμίας Τίτλων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης» (Σ.Α.Ε.Ι.Τ.Τ.Ε.), προβλέπεται, μεταξύ άλλων (περ. β' υποπερ. αα), ότι το Συμβούλιο αυτό είναι αρμόδιο να κρίνει εάν «το εκπαιδευτικό ίδρυμα, στο οποίο πραγματοποιήσε την επαγγελματική του εκπαίδευση ο αιτών, ανήκει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση», κατά παράβαση των οριζομένων στην Οδηγία

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

89/48. Ειδικότερα, η ενάγουσα υποστηρίζει ότι το Σ.Α.Ε.Ι.Τ.Τ.Ε. δεν έχει αρμοδιότητα να αναγνωρίζει τίτλους σπουδών, αλλά μόνον το δικαίωμα άσκησης στην Ελλάδα ορισμένου επαγγέλματος βάσει συγκεκριμένων προσόντων και, συνεπώς, δεν μπορεί να εξετάζει το είδος και το επίπεδο των σπουδών, δηλαδή αν το εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο πραγματοποίησε τις σπουδές του ο αιτών ανήκει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επί πλέον, η ενάγουσα ισχυρίζεται ότι το Σ.Α.Ε.Ι.Τ.Τ.Ε. μη νομίμως προβαίνει και σε έλεγχο του τόπου όπου πραγματοποιήθηκαν οι σπουδές του αιτούντος, δηλαδή αν αυτές οι σπουδές έγιναν σε αναγνωρισμένα από το Κράτος Πανεπιστημιακά Ιδρύματα ή σε Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών, τα οποία δεν είναι ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία. Τέλος, η ενάγουσα αναφέρει ότι ο αρμόδιος Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων, με δύο ανακοινώσεις του, που δημοσιεύθηκαν στο Τύπο στις 19.3.2002 και στις 2.12.2002, δήλωσε ψευδώς ότι διακόπηκε η συνεργασία των ..... Πανεπιστημίων με ελληνικά Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών (σχ. τα προσκομιζόμενα δελτία τύπου). Η ενάγουσα υποστηρίζει ότι όλες οι παραπάνω πράξεις και παραλείψεις των αρμοδίων οργάνων του εναγομένου Ελληνικού Δημοσίου είναι μη νόμιμες, καθ' όσον αντίκεινται στις διατάξεις των άρθρων 48 και 49 της Συνθήκης Ε.Κ., που προβλέπουν και διασφαλίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της Κοινότητας, καθώς στις διατάξεις των άρθρων 149 και 150 της Συνθήκης Ε.Ο.Κ., σύμφωνα με τις οποίες το περιεχόμενο της διδασκαλίας και η οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος αφ' ενός και το περιεχόμενο και η οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης αφ' ετέρου ανήκουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Εξ άλλου, η ενάγουσα υποστηρίζει ότι, στο πλαίσιο του συστήματος οργάνωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, έχει προβλεφθεί νομοθετικώς: α) η ίδρυση του ελληνικού ανοικτού Πανεπιστημίου (άρθρο 27 του ν. 2083/1992,ΦΕΚΑ'159), που στηρίζεται στην «εξ αποστάσεως» διδασκαλία και καταλείπει στους φοιτητές την ευχέρεια επιλογής του χρόνου και του ρυθμού μελέτης, καθώς και των αυτοτελών κύκλων σπουδών τους και β) η σύμπραξη Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.) στη λειτουργία προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών, που διοργανώνονται σε Πανεπιστήμια εσωτερικού ή ομοταγή εξωτερικού, όπου οι τίτλοι σπουδών χορηγούνται από τα Πανεπιστήμια αυτά (άρθρο 5 παρ. 13 του ν.

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

2916/2001,ΦΕΚΑ'114). Έτσι, η ενάγουσα υποστηρίζει ότι αντίκειται στη συνταγματικώς κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας η άρνηση του εναγομένου να αναγνωρίσει τους ακαδημαϊκούς τίτλους σπουδών που χορηγεί και την επαγγελματική ισοτιμία αυτών, ενώ αναγνωρίζει είτε τα διπλώματα που χορηγούνται από το ανοικτό Πανεπιστήμιο, είτε τους μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών που χορηγούνται από Πανεπιστήμια εσωτερικού ή εξωτερικού, τα οποία έχουν συμπράξει με Τ.Ε.Ι. όπως προεκτέθηκε.

13. Επειδή, περαιτέρω, η ενάγουσα υποστηρίζει ότι, εξ αιτίας όλων των ανωτέρω μη νόμιμων πράξεων και παραλείψεων οργάνων του Ελληνικού Δημοσίου, υπέστη υλική ζημία και, μάλιστα, τόσο θετική όσο και αποθετική. Α. Ως προς τη θετική της ζημία, η ενάγουσα ισχυρίζεται ότι πολλοί σπουδαστές της ακύρωσαν την εγγραφή τους ή δεν προσήλθαν να οριστικοποιήσουν την εγγραφή τους, παρά το γεγονός ότι είχαν προβεί σε προεγγραφή, φοβούμενοι ότι δεν θα αναγνωρισθούν οι τίτλοι σπουδών τους. Ειδικότερα, αναφέρει τις ακυρώσεις εγγραφών: α) ... για το έτος 2000-01, από τις οποίες απώλεσε συνολικό ποσό 9.300.000 δραχμών ή 27.293 ευρώ, β) ... για το ακαδημαϊκό έτος 2001-02, από τις οποίες απώλεσε συνολικώς ποσό 73.283 ευρώ, γ) ... για το ακαδημαϊκό έτος 2002-03, από τις οποίες απώλεσε συνολικώς ποσό 77.200 ευρώ, δ) ...για το ακαδημαϊκό έτος 2003-04, από τις οποίες απώλεσε συνολικώς ποσό 33.600 ευρώ και ε) ... για το ακαδημαϊκό έτος 2004-05, από τις οποίες απώλεσε συνολικώς ποσό 57.800 ευρώ, όπως όλα τα ανωτέρω ποσά αναλυτικώς, ανά σπουδαστή, αναφέρονται στην αγωγή, των διδάκτρων υπολογιζομένων βάσει του υποχρεωτικώς τηρουμένου Μαθητολογίου (σχετ. και οι προσκομιζόμενες σχετικές σελίδες του μητρώου μαθητών της ενάγουσας και οι από 23.4.2008 βεβαιώσεις του ..... περί διακοπής σπουδών των ανωτέρω). Συναφώς, προσκομίζει τις υπ' αριθ. 191/12.3.2008, 192/12.3.2008, 193/12.3.2008, 194/12.3.2008, 195/13.3.2008, 198/20.3.2008, 199/20.3.2008, 200/20.3.2008, 202/26.3.2008 και 269/27.5.2008 δέκα (10) ένορκες ενώπιον της Συμβολαιογράφου Αθήνας Ρουμπίνης Τίγκα βεβαιώσεις, οι οποίες έχουν ληφθεί νομίμως, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 185 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/1999,ΦΕΚΑ'97 – σχετ. οι 3617B/29.2.2008, 3648B/6.3.2008, 3662B/14.3.2008 και 3874B/16.5.2008 εκθέσεις επίδοσης του δικαστικού επιμελητή Αθήνας Χαράλαμπου Πασομένου). Όλοι οι ανωτέρω είναι

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

υποψήφιοι σπουδαστές της ενάγουσας, οι οποίοι βεβαιώνουν ότι αποφότισαν, τελικώς, να μην πραγματοποιήσουν τις σπουδές τους στο ....., λόγω της μη αναγνώρισης των πτυχίων του από το ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ. (και μετέπειτα ΔΟΑΤΑΠ), πλην ... (καθηγήτριας του ....), του ... (καθηγητή του Φροντιστηρίου .... από το 1986) και της ... (Γενικής Γραμματέως του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Αθήνας και επί σειράν ετών Προέδρου του Πανελληνίου Συνδέσμου Κέντρων Ξένων Γλωσσών). Εκ των τριών τελευταίων, οι μεν δύο ... δηλώνουν ότι πολλοί ενδιαφερόμενοι δεν πραγματοποίησαν σπουδές στο ..., λόγω της μη αναγνώρισης των πτυχίων που χορηγεί, η δε τρίτη .... βεβαιώνει ότι, παρά το γεγονός ότι πολλοί Έλληνες θα επιθυμούσαν να σπουδάσουν στην ημεδαπή, αντί να μεταβούν με τεράστιο οικονομικό κόστος στην αλλοδαπή, και παρά το ότι σε ημερίδα που διοργάνωσε το ..., σχετικά με τον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης και τα επαγγέλματα, προσήλθαν πολλοί φοιτητές Ελληνικών Πανεπιστημίων και έδειξαν εξαιρετικό ενδιαφέρον για πραγματοποίηση σπουδών στο ..., τελικώς δεν υπήρξαν ανάλογες εγγραφές λόγω της μη αναγνώρισης των πτυχίων που χορηγεί. Επί πλέον, η ενάγουσα υποστηρίζει ότι, προκειμένου να μεταστρέψει το αρνητικό σε βάρος της κλίμα που δημιουργήθηκε από την αμφισβήτηση αναγνώρισης των τίτλων σπουδών που χορηγεί και να αποφύγει, συνεπώς, την περαιτέρω ακύρωση εγγραφών σπουδαστών της, προέβη σε προβολή και διαφήμισή της, μέσω εφημερίδων και ραδιοφωνικών σταθμών, για την οποία αναφέρει, ως δαπάνη, το ποσό των 791.042,84 ευρώ (σχετ. τα προσκομιζόμενα εκατόν σαράντα τρία (143) αντίγραφα παραστατικών αξίας διαφόρων εντύπων – Καθημερινή, Βραδυνή, Μετρόραμα, Ο Κόσμος του Επενδυτή, City Press κ.α. – και ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών σταθμών – Μελωδία, Σκάι). Διευκρινίζει, ωστόσο, ότι το ποσό που πράγματι δαπανήθηκε ήταν μικρότερο, λόγω των εκπτώσεων που της έγιναν, ως ανταποδοτικό όφελος για τη διάθεση της ερευνητικής εργασίας του ομίλου προς δημοσίευση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Έτσι, η ενάγουσα ισχυρίζεται ότι η συνολική θετική της ζημία, λόγω των ακυρώσεων εγγραφών σπουδαστών της και των δαπανών διαφήμισής της, ανήλθε σε 1.043.018,84 ευρώ, όπως το αρχικώς αιτηθέν ποσό των 1.060.218,84 (791.042,84 + 269.176) ευρώ διορθώθηκε, με την από 29.5.2008 δήλωση διόρθωσης, η οποία κατατέθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

υπόθεσης. Β. Ως προς την αποθετική της ζημιά, η ενάγουσα ισχυρίζεται ότι, λόγω των ως άνω παράνομων πράξεων και παραλείψεων οργάνων του εναγομένου, πολλοί σπουδαστές, που θα εγγράφονταν στο ..., δεν έπραξαν τούτο προτιμώντας να μεταβούν και να φοιτήσουν σε Πανεπιστήμια της αλλοδαπής, οι τίτλοι σπουδών των οποίων αναγνωρίζονται από τα αρμόδια όργανα της ημεδαπής. Έτσι, η ενάγουσα υπολογίζει τους ανωτέρω σπουδαστές και τα διαφυγόντα κέρδη της, σύμφωνα με αναλυτικούς πίνακες διδασκτρων κατ' έτος, που περιέχονται στην αγωγή, ως εξής: α) πενήντα (50) τουλάχιστον άτομα, κατ' έτος (ποσοστό 3% επί των 1500 αποφοίτων Ενιαίων Λυκείων, οι οποίοι ετησίως εξετάζονται σε πανελλαδικό επίπεδο στα γαλλικά) και, συνεπώς, διαφυγόντα κέρδη, από την κατηγορία αυτή, για τα ακαδημαϊκά έτη 2000-2001 έως και 2005-2006, στο ποσό των 4.227.173 ευρώ, β) πενήντα (50) τουλάχιστον άτομα, κατ' έτος, σε σύνολο οκτακοσίων (800) τελειόφοιτων από γαλλόφωνα σχολεία (Ελληνογαλλικό Λύκειο, Λεόντειο Λύκειο Πατησίων και Νέας Σμύρνης, Λύκειο των Ουρσουλίνων, Λύκειο Άγιος Ιωσήφ, Λύκειο Άγιος Παύλος του Πειραιά, Λύκειο Jean d' Arc του Πειραιά), με αποτέλεσμα τα διαφυγόντα κέρδη της να ανέρχονται από την κατηγορία αυτή, για τα ίδια ανωτέρω ακαδημαϊκά έτη, σε 4.227.173 ευρώ, γ) πενήντα (50) τουλάχιστον άτομα, κατ' έτος, που θα ενδιαφέρονταν για νομικές σπουδές, δεδομένου ότι το ....., σε συνεργασία με το ....., εξασφάλιζε πλήρη κύκλο νομικών σπουδών, με συνέπεια να έχει, από αυτή την κατηγορία φοιτητών, διαφυγόντα κέρδη, με τους ίδιους ανωτέρω υπολογισμούς και για τα ίδια ανωτέρω ακαδημαϊκά έτη, ύψους 4.227.173 ευρώ, δ) με βάση τον αριθμό των μαθητών (προσκομίζει σχετικά μαθητολόγια), τριάντα πέντε (35) τουλάχιστον αποφοίτους, κατ' έτος, από το Φροντιστήριο ....., το οποίο ανήκει στους ίδιους ακριβώς εταίρους όπως και το ..... (σχ. το από 26.11.1980 συμφωνητικό σύστασης ομόρρυθμης εταιρείας, αριθ. κατάθ. στα βιβλία του Πρωτοδικείου Αθήνας 19.100/1980) και το οποίο είχε, κατά μέσον όρο, εξήντα (60) περίπου μαθητές Γ' Λυκείου, εκ των οποίων οι μισοί τουλάχιστον, κατά τους ισχυρισμούς της, στόχευαν σε οικονομικές και νομικές σπουδές και θα ήθελαν να φοιτήσουν στο ....., Υπολογίζει, συνεπώς, τα διαφυγόντα κέρδη της, από την ανωτέρω κατηγορία φοιτητών, για το σύνολο των ανωτέρω ακαδημαϊκών ετών, σε 3.670.602 ευρώ, ε) αποφοίτους των φροντιστηρίων ....., των οποίων ιδρυτής είναι ο βασικός μέτοχος του ..... και εταίρος, κατά ποσοστό

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

50%, είναι η σύζυγος και μητέρα των εταίρων του ..... Τα φροντιστήρια αυτά προετοιμάζουν αποφοίτους Τ.Ε.Ι. για κατατακτήριες εξετάσεις στα Α.Ε.Ι., οι οποίοι θα προτιμούσαν σπουδές δύο (2) ετών στο ..... αντί τεσσάρων (4) ετών σε κρατικό Α.Ε.Ι.. Έτσι, η ενάγουσα υπολογίζει τα διαφυγόντα κέρδη της, από αυτή την κατηγορία φοιτητών, σε 4.382.811 ευρώ, με βάση τους φοιτητές που είναι εγγεγραμμένοι στα μαθητολόγια του φροντιστηρίου, όπως οι αριθμοί αυτοί φοιτητών αναλυτικά αναφέρονται στην αγωγή, κατ' έτος, στ) πενήντα (50) τουλάχιστον άτομα, κατ' έτος, επαγγελματίες του τραπεζικού και ασφαλιστικού κλάδου, μη πτυχιούχους, οι οποίοι, με ένα (1) έτος σπουδών, θα μπορούσαν να αποκτήσουν πανεπιστημιακό πτυχίο και, με δύο (2) έτη σπουδών, θα μπορούσαν να αποκτήσουν μάστερ, βάσει του συστήματος αποτίμησης επαγγελματικής εμπειρίας (διάταγμα 85-906, το οποίο εντάχθηκε στο ν. 92-678 της Γαλλικής Δημοκρατίας). Η ενάγουσα υπολογίζει τα διαφυγόντα κέρδη της, από αυτή την κατηγορία φοιτητών, για τα ακαδημαϊκά έτη από 2002-2003 έως και 2005-2006, σε 2.538.000 ευρώ και ζ) πενήντα (50) τουλάχιστον άτομα, κατ' έτος, πτυχιούχους Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι., οι οποίοι ενδιαφέρθηκαν να εγγραφούν σε κάποιο από τα μεταπτυχιακά προγράμματα (με βάση τα στοιχεία που έχουν καταγραφεί στο τμήμα επικοινωνίας του .....). Η ενάγουσα υπολογίζει τα διαφυγόντα κέρδη της, από αυτή την κατηγορία φοιτητών, σε 2.255.789 ευρώ, για τα ακαδημαϊκά έτη από 2000-2001 έως και 2005-2006. Έτσι, η ενάγουσα υπολογίζει ότι η συνολική αποθετική της ζημία από τις ως άνω παράνομες πράξεις και παραλείψεις οργάνων του Ελληνικού Δημοσίου ανήλθε σε 25.528.721,5 ευρώ. Τέλος, η ενάγουσα υποστηρίζει ότι, εξ αιτίας των ανωτέρω παράνομων πράξεων και παραλείψεων οργάνων του εναγομένου, υπέστη ηθική βλάβη, η οποία συνίσταται στην αποστροφή και καχυποψία, με την οποία αντιμετωπίζεται από το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας, ως προς την αναγνώριση των ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών και τίτλων επαγγελματικής κατάρτισης που χορηγεί, καθώς και την αβεβαιότητα και την παρατεταμένη αγωνία, στην οποία βρίσκεται, λόγω της διαρκούς αρνητικής στάσης του ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ. (νυν ΔΟΑΤΑΠ) και του Σ.Α.Ε.Ι.Τ.Τ.Ε. Σχετικώς, αναφέρει την υπ' αριθ. 46.170/2004 απόφαση του Τριμελούς Πλημ/κείου Αθήνας και τις υπ' αριθ. 7333/2005 και 6092/2007 αποφάσεις του Τριμελούς Εφετείου Αθήνας, με τις οποίες ο νόμιμος εκπρόσωπος της ενάγουσας, ..., κρίθηκε ένοχος

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

για παράβαση, κατ' εξακολούθηση, του άρθρου 15 του ν. 1966/1991, διότι χρησιμοποιούσε σε διαφημιστικές καταχωρίσεις, που αφορούσαν την ενάγουσα, καθώς και σε έντυπα που έδινε σε προσερχόμενους σπουδαστές, τον τίτλο ....., αντί του μόνου επιτρεπόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις τίτλου «Εργαστηρίου Ελευθέρων Σπουδών». Ζητά, δε, ως χρηματική ικανοποίηση, για την αποκατάσταση της ηθικής της βλάβης, το ποσό των 200.000 ευρώ. Συνολικώς, δε, η ενάγουσα ζητά, με την κρινόμενη αγωγή, να αναγνωρισθεί η υποχρέωση του εναγομένου να της καταβάλει, ως αποζημίωση, νομιμοτόκως από την επίδοση της αγωγής, με το νόμιμο τόκο υπερημερίας, το ποσό των 26.771.740,34 (1.043.018,84 + 25.528.721,50+200.000) ευρώ, όπως το αρχικώς αιτηθέν ποσό των 28.788.940,34 (1.060.218,84 +25.528.721,50 +200.000) ευρώ διορθώθηκε με την προαναφερόμενη δήλωση διόρθωσης.

13. Επειδή, εξ άλλου, η ενάγουσα ζητά να υποβληθεί από το Δικαστήριο τούτο προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Δ.Ε.Κ.), σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 177 ΣυνθΕΚ, σχετικώς με το αν η άρνηση της Ελλάδας να αναγνωρίσει τους τίτλους σπουδών, που προκύπτουν από συμβάσεις δικαιόχρησης με Πανεπιστήμια άλλων κρατών μελών, έρχεται σε αντίθεση με τα οριζόμενα στην Οδηγία 89/48/ΕΟΚ ή στα άρθρα 48 και 49 ΣυνθΕΚ. Εν όψει, όμως, του ότι όλα τα ζητήματα σχετικά με την αναγνώριση της επαγγελματικής ισοτιμίας τίτλων σπουδών που χορηγούνται αφ' ενός από ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και αφ' ετέρου από αρμόδιες αρχές άλλου κράτους μέλους, όταν μέρος ή το σύνολο των σπουδών αυτών έχει πραγματοποιηθεί στο κράτος μέλος υποδοχής, βάσει συμβάσεων δικαιόχρησης, έχουν αναλυτικώς εξετασθεί και κριθεί από το Δ.Ε.Κ., με την ανωτέρω C-274/05 απόφασή του, της 23^{ης}.10.2008, υπό το πρίσμα των διατάξεων της Οδηγίας 89/48/ΕΟΚ και, περαιτέρω, των άρθρων 48 και 49 της ΣυνθΕΚ, δεν είναι πλέον αναγκαία, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, η παραπομπή αυτού του ζητήματος στο Δ.Ε.Κ., απορριπτομένου του αιτήματος αυτού της ενάγουσας.

14. Επειδή το εναγόμενο Ελληνικό Δημόσιο, με το υπόμνημά του, που παραδεκτώς κατατέθηκε στις 2.6.2008, επικαλείται, καταρχάς, την απαγόρευση, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 16 του Συντάγματος, ίδρυσης ανωτάτων σχολών (πανεπιστημίων ή τμημάτων πανεπιστημίων) από ιδιώτες.

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

Περαιτέρω, επικαλούμενο τις διατάξεις του άρθρου 126 του Συνθήκης Ε.Κ. (άρθρα 149 και 150 ΣυνθΕΟΚ), σύμφωνα με τις οποίες η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών, σεβόμενη, ταυτόχρονα, πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, υποστηρίζει ότι η αρμοδιότητα αυτή των κρατών μελών αφορά και στην οργάνωση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και, συνεπώς, και στο ζήτημα της αναγνώρισης των διπλωμάτων και πτυχίων αλλοδαπών πανεπιστημίων, ως ισότιμων προς τα εθνικά. Περαιτέρω, αναφέρει ότι, σε περίπτωση που μία κοινοτική Οδηγία δεν έχει μεταφερθεί εμπροθέσμως στην εσωτερική έννομη τάξη, εάν μεν οι διατάξεις της είναι σαφείς, αυτή αποκτά άμεση ισχύ, με την έννοια ότι οι ιδιώτες μπορούν να προσφύγουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και να ζητήσουν έννομη προστασία επικαλούμενοι τα δικαιώματα, που τους παρέχονται από αυτήν, εάν, δε, οι διατάξεις της δεν είναι σαφείς, επιβάλλεται σε όλα τα όργανα του κράτους μέλους (διοικητικά και δικαιοδοτικά) να λάβουν όλα τα μέτρα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από την Οδηγία αποτελέσματος. Ακολούθως, το εναγόμενο υποστηρίζει ότι ουδεμία παράνομη πράξη ή παράλειψη οργάνων του έλαβε χώρα, αφού όλες οι ενέργειες, στις οποίες προέβη, δεν έβλαψαν ιδιωτικά συμφέροντα, αλλά δημιούργησαν τις κατάλληλες εκπαιδευτικές συνθήκες, προκειμένου να αναπτυχθεί η παιδεία και να εξυπηρετηθεί, έτσι, δημόσιο συμφέρον. Περαιτέρω, ως προς το ύψος της επικαλούμενης ζημίας, το εναγόμενο ισχυρίζεται: α) ότι τα έξοδα διαφήμισης, ποσού 791.042,84 ευρώ, δεν αποδεικνύεται ότι συσχετίζονται οπωσδήποτε, ως προς τον χρόνο και την ένταση, με τις αποδιδόμενες από την ενάγουσα στα όργανα του Δημοσίου παράνομες πράξεις και παραλείψεις, β) ότι οι ακυρώσεις εγγραφών υποψήφιων φοιτητών δεν αποδεικνύεται, επίσης, ότι συνδέονται με τις ίδιες ως άνω αποδιδόμενες παράνομες πράξεις και παραλείψεις, αλλά οφείλονται και στο υψηλό κόστος σπουδών στο ..., γ) ότι ο υπολογισμός της αποθετικής ζημίας γίνεται από την ενάγουσα κατά τρόπο αυθαίρετο και στηρίζεται σε απλές υποθέσεις και δ) ότι, ειδικά ως προς την ηθική βλάβη, και αληθούς υποτιθεμένου ότι εχώρησαν οι ανωτέρω παράνομες πράξεις και παραλείψεις οργάνων του Δημοσίου, αυτές αφορούν το σύνολο των ιδιωτικών πανεπιστημίων και όχι, ειδικώς, την

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

ενάγουσα. Επίσης, ισχυρίζεται ότι δεν συντρέχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των αποδιδόμενων στα όργανα του Δημοσίου παράνομων πράξεων ή παραλείψεων και της τυχόν ζημίας της ενάγουσας. Τέλος, υποστηρίζει ότι οι προαναφερθείσες ένορκες βεβαιώσεις, οι οποίες ελήφθησαν προαποδεικτικώς, δεν αποτελούν νόμιμο αποδεικτικό μέσο, καθόσον στην επιδοθείσα κλήση δεν αναφερόταν το θέμα της κατάθεσης, αλλά, γενικά, ότι οι μάρτυρες «... θα βεβαιώσουν ενόρκως ο,τιδήποτε γνωρίζουν σχετικά με την ανωτέρω υπόθεση...», ζητά, δε, για όλους τους ανωτέρω λόγους, να απορριφθεί η αγωγή.

15. Επειδή η ενάγουσα, με το υπόμνημά της, που κατατέθηκε στις 6.6.2008, προς αντίκρουση των ισχυρισμών που αναπτύχθηκαν με το υπόμνημα του εναγομένου, υποστηρίζει ότι ανεξαρτήτως της άμεσης ισχύος μίας κοινοτικής Οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη μετά την πάροδο της προθεσμίας για τη μεταφορά της σε αυτήν, η παράλειψη μεταφοράς μίας Οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο γεννά αξίωση αποζημίωσης των βλαπτόμενων ιδιωτών σε βάρος του Δημοσίου. Περαιτέρω, ναι μεν δέχεται ότι η απόδειξη διαφυγόντων κερδών είναι ιδιαίτερα δυσχερής και δεν προκύπτει ποτέ με πλήρη βεβαιότητα, πλην, όμως, υποστηρίζει ότι, από τα προσκομιζόμενα στοιχεία, πιθανολογείται βάσιμα η αποκόμιση όλων των αναφερόμενων στην αγωγή διαφυγόντων κερδών. Επίσης, αντικρούει την άποψη του εναγομένου ότι οι ακυρώσεις εγγραφών, ενδεχομένως, να οφείλονται στο υψηλό κόστος σπουδών. Προς απόδειξη, δε, τούτου αφ' ενός μεν αναφέρεται στο υψηλό κόστος σπουδών στην αλλοδαπή, αφ' ετέρου δε παραθέτει πίνακα των διδάκτρων του, έτους 2008, για όλα τα έτη σπουδών, ποσών από 6.900 ευρώ για το πρώτο έτος μέχρι 8.700 ευρώ για το τελευταίο έτος (Master 2), καθώς και πίνακα εξόδων, κατά το ίδιο έτος 2008, για σπουδές σε κρατικό Πανεπιστήμιο ή Τ.Ε.Ι. της επαρχίας, τα οποία (έξοδα) ανέρχονται σε δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ ανά έτος σπουδών. Τέλος, ισχυρίζεται ότι οι ένορκες βεβαιώσεις έχουν ληφθεί νομίμως, διότι οι μάρτυρες δεν αναφέρθηκαν αποκλειστικώς σε ένα θέμα, το οποίο, συνεπώς, θα μπορούσε να αναφερθεί στις επιδοθείσες προς το εναγόμενο κλήσεις, αλλά αναφέρθηκαν σε ο,τιδήποτε γνώριζαν σχετικά με τη λειτουργία της, την αναγνώριση των πτυχίων της και το επίπεδο σπουδών που προσφέρει. Επικουρικώς, δε, ζητά,

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 179 του Κ.Δ.Δ., την εξέταση των ανωτέρω προσώπων, ως μαρτύρων.

16. Επειδή, με βάση τα ανωτέρω δεδομένα, το Δικαστήριο λαμβάνει υπ' όψιν τα εξής: α) Η παράλειψη της Ελλάδας να θεσπίσει, εντός της διετούς προθεσμίας που προβλέπεται στο άρθρο 12 της Οδηγίας 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, τις απαιτούμενες νομοθετικές διατάξεις, προς πλήρη συμμόρφωσή της προς την ανωτέρω Οδηγία, αποτελεί, σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στην 5^η σκέψη, παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, η οποία έληξε, με τη θέση σε ισχύ του π.δ/τος 165/28.6.2000. Με δεδομένο, όμως, ότι η Οδηγία 89/48 δεν αφορά την αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών, αλλά μόνον τα επαγγελματικά προσόντα, που πιστοποιούνται με τους τίτλους σπουδών και τα οποία παρέχουν πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα στα κράτη μέλη, η δε ενάγουσα άρχισε να λειτουργεί το έτος 1995 και οι πρώτοι σπουδαστές της αποφοίτησαν το έτος 1999, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση σπουδών τεσσάρων (4) ετών, καθώς και ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία του φακέλου, από τη χρονική αυτή στιγμή (τέλος ακαδημαϊκού έτους 1998-1999) μέχρι τη θέση σε ισχύ (το έτος 2000) του π.δ/τος 165/2000, δεν υπήρξε καμία άρνηση, από αρμόδιο όργανο του εναγομένου, αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων αποφοίτου της ενάγουσας, το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν επήλθε οποιαδήποτε βλάβη (υλική ή ηθική) της ενάγουσας και, συνεπώς, σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στην 4^η και 5^η σκέψη της παρούσας, δεν στοιχειοθετείται ευθύνη του εναγομένου προς αποζημίωση, κατά τις διατάξεις του άρθρου 105 του ΕισΝΑΚ, στηριζόμενη στην ανωτέρω παράλειψη έγκαιρης μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη της Οδηγίας 89/48/ΕΟΚ. β) Ναι μεν η ενάγουσα επικαλείται τη γενική τακτική του Σ.Α.Ε.Ι.Τ.Τ.Ε., του οργάνου, δηλαδή που συστάθηκε με το π./δμα 165/2000, με την αποφασιστική αρμοδιότητα της αναγνώρισης επαγγελματικής ισοτιμίας τίτλων σπουδών και, συναφώς, του δικαιώματος άσκησης στην Ελλάδα ορισμένου επαγγέλματος, να μην αναγνωρίζει αυτό επαγγελματικά προσόντα αποφοίτων παραρτημάτων αλλοδαπών πανεπιστημίων, τα οποία λειτουργούν στην Ελλάδα, πλην όμως, δεν ισχυρίζεται ούτε, πολύ περισσότερο, αποδεικνύει προσκομίζοντας αποδεικτικά στοιχεία, ότι υπήρξε οποιαδήποτε αρνητική απόφαση ή παράλειψη έκδοσης απόφασης του ανωτέρω συλλογικού οργάνου επί

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

αιτήσεως αποφοίτου της για αναγνώριση επαγγελματικής ισοτιμίας του τίτλου σπουδών, που του χορηγήθηκε από το ....., μέχρι την κατάθεση της κρινόμενης αγωγής. Εν όψει τούτων, και ανεξαρτήτως των όσων κρίθηκαν από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σχετικά γενικώς με την αντίθεση των διατάξεων του άρθρου 10 (παρ. 1 περ. β' υποπερ. αα και ββ) του π.δ/τος 165/2000 στο άρθρο 8 (παρ. 1) της Οδηγίας 89/48, το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν υπήρξε παράνομη πράξη ή παράλειψη του Σ.Ε.Α.Ι.Τ.Τ.Ε., όσον αφορά την ενάγουσα και, για το λόγο αυτό, δεν στοιχειοθετείται ευθύνη του εναγόμενου Ελληνικού Δημοσίου προς αποζημίωση της ενάγουσας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 105 του ΕισΝΑΚ. γ) Στην απόφασή του της 23^{ης}.10.2008 (C-274/05), το Δ.Ε.Κ., αφού επεσήμανε, όπως αμέσως ανωτέρω προεκτέθηκε, ότι η Οδηγία 89/48 δεν αφορά την αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών, αλλά μόνον τα επαγγελματικά προσόντα, τα οποία παρέχουν πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα (σκέψη 37), έκρινε ότι τα διπλώματα που πιστοποιούν σπουδές, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν βάσει συμφωνίας δικαιόχρησης, δεν εντάσσονται, από απόψεως της Οδηγίας 89/48, στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (σκέψη 40) και ότι, για το λόγο αυτό, είναι υποχρεωτική για την ελληνική Πολιτεία η αναγνώριση διπλωμάτων, που χορηγήθηκαν από αρμόδια αρχή άλλου κράτους μέλους, ακόμη και αν με αυτά πιστοποιούνται σπουδές που πραγματοποιήθηκαν, εν όλω ή εν μέρει, στην Ελλάδα (κράτος μέλος υποδοχής), βάσει συμφωνίας δικαιόχρησης και οι οποίες, κατά την εθνική νομοθεσία, δεν αναγνωρίζονται ως σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, από τα αναφερόμενα στην ανωτέρω απόφαση του Δ.Ε.Κ., σε συνδυασμό με τα οριζόμενα στα άρθρα 48 και 49 της ΣυνθΕΚ, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, και όσον αφορά την ουσιαστική αξία της εκπαίδευσης που πιστοποιείται με τα ανωτέρω διπλώματα, το όργανο αναγνώρισης ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών, νυν Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π, πρώην ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ., έχει την αρμοδιότητα να εξετάζει αν οι πραγματοποιηθείσες σπουδές είναι ισότιμοι επιπέδου με τις σπουδές που πραγματοποιούνται στα ανώτατα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, όχι, όμως, περαιτέρω, αν μέρος ή το σύνολο αυτών πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα, σε ιδιωτικό εκπαιδευτικό ίδρυμα, βάσει συμφωνίας δικαιόχρησης με Πανεπιστήμιο του εξωτερικού. Και τούτο, διότι οι σπουδές αυτές δεν κρίνεται ότι εντάσσονται στο σύστημα

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας μας, ώστε να απαιτείται η πραγματοποίησή τους σε δημόσιες ανώτατες σχολές, αλλά στο σύστημα εκπαίδευσης του κράτους μέλους που χορηγεί τα διπλώματα, κατά τρόπο όμοιο σε όλους τους σπουδαστές του, ύστερα από ομοειδείς σπουδές, ανεξαρτήτως του τόπου πραγματοποίησης αυτών. Εν όψει τούτου, το Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. (ακολουθώντας την τακτική που παλαιότερα παγίως ακολουθούσε το ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ.), το οποίο αποφάσισε να μην κρίνει τους τίτλους σπουδών που απονέμονται από το U....., λόγω μη αναφοράς, εκ μέρους του αλλοδαπού αυτού Πανεπιστημίου, του μέρους της φοίτησης που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα, στο ..... (πρακτικά 381/23.4.1999 και 392/17.12.1999), μη νομίμως, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, έπραξε τούτο. Συναφώς, όμως, οποιαδήποτε δικαστική απόφαση εκδόθηκε και δικαίωσε, τυχόν, την άρνηση του ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ. να αναγνωρίσει την ισοτιμία τίτλου σπουδών - μέρος των οποίων έγινε σε Τμήμα ή Παράρτημα ομοταγούς αλλοδαπού Α.Ε.Ι. λειτουργούντος στην Ελλάδα, με τη μορφή ιδιωτικού φροντιστηρίου ή Κέντρου Ελευθέρων Σπουδών - προς τους τίτλους σπουδών που απονέμονται από τα Ελληνικά Α.Ε.Ι., και αν ακόμη αφορά την ενάγουσα, δεν μπορεί να στοιχειοθετήσει ευθύνη του Ελληνικού Δημοσίου προς αποζημίωσή της, καθ' όσον οι δικαστικοί λειτουργοί, κατά την άσκηση του δικαιοδοτικού τους έργου, δεν αποτελούν όργανα του Ελληνικού Δημοσίου, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 105 του ΕισΝΑΚ, αλλά ανεξάρτητες δικαστικές αρχές. Περαιτέρω, από τα προσκομιζόμενα στοιχεία, δεν αποδεικνύεται η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ αφ' ενός των ως άνω μη νόμιμων πράξεων του αρμοδίου οργάνου αναγνώρισης ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών (ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ., Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.), καθώς και των προαναφερθεισών δηλώσεων του αρμοδίου Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (δελτία τύπου της 19.3.2002 και της 2.12.2002) και αφ' ετέρου της υλικής ζημίας που επικαλείται η ενάγουσα. Ειδικότερα, Α) όσον αφορά τη θετική ζημία: Από τα προσκομιζόμενα εκατόν σαράντα τρία (143) αντίγραφα παραστατικών αξίας διαφόρων εντύπων και ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών σταθμών, περιόδου 7.8.2000 έως 31.8.2005, για παροχή υπηρεσιών διαφήμισης, δεν αποδεικνύεται ότι η διαφήμιση αυτή οφείλεται στις ανωτέρω μη νόμιμες ενέργειες του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. (και ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ.) ή τις ανωτέρω δηλώσεις του αρμοδίου Υπουργού, όπως βασίμως υποστηρίζει το εναγόμενο.

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

Περαιτέρω, δε, ως προς την επικαλούμενη ζημία από την ακύρωση, εκ μέρους σπουδαστών, της εγγραφής τους ή τη μη οριστικοποίηση της προεγγραφής τους στο ....., λόγω της μη αναγνώρισης των χορηγούμενων από αυτό τίτλων σπουδών, το Δικαστήριο λαμβάνει, καταρχάς, υπ' όψιν τις προσκομιζόμενες προαποδεικτικώς ληφθείσες επτά (7) ένορκες βεβαιώσεις υποψήφιων σπουδαστών του ....., τις οποίες κρίνει ως νόμιμα αποδεικτικά μέσα, παρά τη γενική διατύπωση στις επιδοθείσες στο εναγόμενο σχετικές κλήσεις - γνωστοποιήσεις μαρτύρων, απορριπτομένου, ως αβάσιμου του αντίθετου ισχυρισμού του εναγομένου. Τις ανωτέρω ένορκες βεβαιώσεις το Δικαστήριο εκτιμά ελεύθερα (άρθρο 148 του Κ.Δ.Δ.) σε συνδυασμό με τα προσκομιζόμενα αντίγραφα του μητρώου μαθητών της ενάγουσας, από τα οποία προκύπτει ιδιαίτερα μικρό ποσοστό ματαίωσης σπουδών (δύο επί συνόλου σαράντα τριών σπουδαστών, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2000-2001, πέντε επί συνόλου εξήντα δύο σπουδαστών, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2001-2002, έξι επί συνόλου εξήντα επτά σπουδαστών, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2002-2003, δύο επί συνόλου πενήντα έξι σπουδαστών, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004 και τεσσάρων επί συνόλου πενήντα τεσσάρων σπουδαστών, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2004-2005). Από το συνδυασμό, δε, των ανωτέρω στοιχείων, δεν αποδεικνύεται, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, ότι το ιδιαίτερα μικρό ποσοστό ακυρώσεων εγγραφής σπουδαστών της ενάγουσας, κατά τα ακαδημαϊκά έτη από 2000-2001 έως και 2004-2005 (συνολικώς δέκα εννέα (19) επί συνόλου διακοσίων ογδόντα δύο (282) σπουδαστών, ήτοι ποσοστό κατώτερο του 7%), οφείλεται στις προαναφερθείσες μη νόμιμες πράξεις οργάνων του εναγομένου (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ.) και, επομένως, δεν στοιχειοθετείται σχετική ευθύνη του Ελληνικού Δημοσίου προς αποζημίωση, κατά τις διατάξεις του άρθρου 105 του ΕισΝΑΚ. Β) Όσον αφορά την αποθετική ζημία, που η ενάγουσα επικαλείται ότι υπέστη εξ αιτίας των ως άνω μη νόμιμων πράξεων οργάνων του εναγομένου, το Δικαστήριο κρίνει ότι οι προαναφερθέντες υπολογισμοί της, κατά κατηγορίες σπουδαστών, οι οποίοι θα εγγράφονταν και θα πραγματοποιούσαν σπουδές στο ....., αν δεν είχαν χωρήσει οι εν λόγω παράνομες πράξεις, είναι υποθετικοί και το ύψος των διαφυγόντων κερδών που επικαλείται δεν αποδεικνύεται, όπως και η ίδια συνομολογεί στο συμπληρωματικό της υπόμνημα, που κατατέθηκε στις 6.6.2008. Περαιτέρω, όμως, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, οι ανωτέρω μη

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

νόμιμες πράξεις του αρμοδίου οργάνου για την αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ.), σε συνδυασμό με τις προαναφερθείσες δηλώσεις του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, σχετικώς με τη διακοπή συνεργασίας των Γαλλικών Πανεπιστημίων με ελληνικά Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών, είχαν αντίκτυπο και προσέβαλαν, κατά τα αναφερόμενα στην 7^η σκέψη της παρούσας, την πίστη, το κύρος και τη φήμη της ενάγουσας, που, συνεπώς, υπέστη ηθική βλάβη, για την οποία δικαιούται να λάβει, ως χρηματική ικανοποίηση, το εύλογο ποσό των είκοσι χιλιάδων (20.000) ευρώ, κατά μερική παραδοχή του σχετικού αιτήματός της.

17. Επειδή, κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, η αγωγή πρέπει να γίνει εν μέρει δεκτή και να αναγνωρισθεί η υποχρέωση του εναγομένου Ελληνικού Δημοσίου να καταβάλει στην ενάγουσα το ποσό των είκοσι χιλιάδων (20.000) ευρώ, ως χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστη από τις ως άνω παράνομες πράξεις του αρμοδίου οργάνου αναγνώρισης ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., πρώην ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ.), νομιμοτόκως από την επίδοση της αγωγής έως την εξόφληση, με τον εκάστοτε ισχύοντα τόκο υπερημερίας, κατά το αίτημα της ενάγουσας. Τέλος, τα δικαστικά έξοδα συμψηφίζονται μεταξύ των διαδίκων (άρθρο 275 παρ. 1 εδ. γ' του Κ.Δ.Δ.).

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

-Δέχεται εν μέρει την αγωγή.

-Αναγνωρίζει την υποχρέωση του εναγομένου Ελληνικού Δημοσίου να καταβάλει στην ενάγουσα, για την αιτία που αναφέρεται στο σκεπτικό της παρούσας, το ποσό των είκοσι χιλιάδων (20.000) ευρώ, νομιμοτόκως, με τον εκάστοτε ισχύοντα τόκο υπερημερίας, από την επίδοση της αγωγής έως την εξόφληση. Και

-Συμψηφίζει μεταξύ των διαδίκων τα δικαστικά έξοδα.

Η διάσκεψη του Δικαστηρίου έγινε στην Αθήνα στις 9.10.2008 και στις 27.11.2008 και η απόφαση δημοσιεύτηκε στο ακροατήριό του κατά τη δημόσια συνεδρίαση στις 19.12.2008.

Αριθμός απόφασης 17.346/2008

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ